

שכר ממנו את הספינה, ולכן אינו יכול להוליך בה יין אחר, שלזה לא שכרה, ומשום כך נחשב השוכר כמעכב השכירות מלהתבצע.⁽⁸⁵⁾

אמר רב פפא: אכן לא משכחת לה לדינו של רבי נתן, אלא בספינה זו ויין זה. שאז שניהם מעכבים את ביצוע השכירות: המשכיר, ספינתו הטבועה בלב ים, והשוכר, יינו אבד.

ומשום כך יד התובע על התחונה, ומי שהכסף בידו אינו חייב לחברו דבר.⁽⁸⁶⁾

השכירות, אמאי לא יתן? הרי השוכר אינו יכול לקיים תנאו, שהרי שכרה להוליך בה יין זה דוקא!

נימא ליה משכיר לשוכר: הב לי ההוא המרא שרצית להוליך בספינתי, ואנא מייתינא ספינתא אחרת.

שהרי לא שכר ממנו דוקא ספינה זו. וכיון שאינו מביא יינו. ישלם.⁽⁸⁴⁾

[ויש להוסיף: מה שאמר לו ביין זה, אינו סיפור בעלמא, אלא שדוקא לצורך פעולה זו

והדברים טעונים ביאור למה יתחייב השוכר בנוקי בעל הספינה? מבאר החזון איש [ב"ק סימן כ"ג אות י"ב]: דבכל שכירות ספינה או חמור כלולה אחריות אונסין, דכל הדרכים בחזקת סנה, ולכן חייב לשלם לו שכרו כאילו נתקיימה השכירות, ומכל מקום אינו נוטל אלא כפועל בטל, משום ששמין לו כמה יסכים לפחות משכרו וליבטל ממלאכתו [כדלעיל עו ב] וכתב המהר"ם מרוטנבורג, [הובא במרדכי סימן שמ"ה] שאם שכר בית לזמן מסוים ומת בתוך הזמן, אין היורשים חייבים לשלם אלא כפי הזמן שדר בו השוכר, שהרי שם לא ניזק המשכיר ודינו כאונס שלא היה על השוכר לידע, והוא פסידא דמשכיר. והרשב"א [הובא בשו"ע חו"מ של"ד] חולק וסבר דחייבים היורשים לשלם, ומבאר החזון איש, שאף הרשב"א לא חולק על דברי התוספות, אלא דחלוק דין פועל משכירות בית. בית נחשב כביתו של השוכר לזמן השכירות בין אם ישתמש בו ובין אם לאו. אבל פועל אינו שכירו אלא כשעושה במלאכתו, ומשום כך בבית לא בטלה השכירות כשמת השוכר.

86. מקשים התוספות, למה ישלם לו את כל

84. ודקדק מכאן הרמ"ה, "מי ששוכר חמור או ספינה למשא ידוע, אין יכול לשנות למשא אחר אפילו אינו כבד ממנו." [טור חו"מ סימן שיא]. אבל הרמב"ן כתב, דוקא כאן שיש לו רווח מכך, רשאי בעל הספינה לעכב. אבל בעלמא אין לו לעכב על השוכר אלא אם כן רוצה השוכר להטעינה במשא כבד ממה שסיכמו בתחילה. מבאר הסמ"ע [שי"א ס"ק ב'] דבעצם מודה הרמב"ן לדעת הרמ"ה, אלא שהוסיף שאם אין לו רווח בזה מידת סדום היא לעכב עליו, וכופין על מידת סדום. אכן הש"ך חולק, דדוקא אם טבעה גם הספינה, רשאי המשכיר לטעון אינו חייב לשכור ספינה אחרת כיון שהיין אינו בעולם. אבל אם הספינה קיימת, טוען עליה השוכר יין אחר ואין המשכיר רשאי לעכב.

85. מקשים התוספות: למה יתן לו שכר חצי הדרך שלא הלך, ואפילו כפועל בטל, הרי נתבאר לעיל [עז]. שאם לא היה על בעל הבית לדעת דאתא מיטרא, פסידא דפועלים, וכן כל אונס שלא היה לו לשוכר לידע יותר מפועלים? מתרצים התוספות: דוקא שם שלא ניזוקו הפועלים כלום לא משלם שכרם. אבל כאן שטבעה ספינתו נוטל שכרו כפועל בטל.

אלימא שפרק חפציו במקום דקא משכח לאגורא, שיכול בעל הספינה להשכיר ספינתו לאדם אחר, אמאי אית ליה תרעומת?⁽⁸⁷⁾ והרי לא הזיקו כלום, אלא ישכירה לאחר!

ואי פרקה במקום דלא קא משכח המשכיר לאגורא לאדם אחר, אם כן כוליה אגרא בעי שלומי! ודאי חייב לשלם לו, שהרי הזיקו בכך שהביאו למקום זה, ולמה משלם לו רק דמי חצי הדרך?⁽⁸⁸⁾

ומפרשינן: לעולם אכן מדובר שפרקה במקום דקא משכח לאגורא, אלא אמאי אית ליה תרעומת, והרי יכול להשכירה כאן

אבל בספינה סתם ויין סתם, חולקים,⁽⁸⁷⁾ כלומר ודאי יכולים להשלים את השכירות אם ירצו. אבל אם לא, ישלם לו שכר חצי הדרך.⁽⁸⁸⁾

תנו רבנן: השוכר את הספינה בכדי להוליך בה חפציו למקום פלוני, ופרקה לה השוכר את חפציו בחצי הדרך,

נותן לו השוכר את שכרו של חצי הדרך בלבד, ואין לו לבעל הספינה עליו על השוכר אלא תרעומת.

והוינן בה: היכי דמי?

הוא לקיים תנאו צריך ליתן לו שכר הולכתו.

89. יש להקשות, שהרי יש לו להתרעם על כך שעליו לטרוח ולחפש שוכר אחר, כמו שאמרו לעיל [עו ב] גבי בעל הבית ופועלים שהטעו זה את זה? ויש לישב, דשם מתרעם עליו משום שלא נעשית מלאכתו. אבל בסוגין אפשר שמכר את כל סחורתו בחצי הדרך, ואינו צריך עוד לספינה [מהרש"א מהדור"ב]. עוד כתב שם, דבסוגין על כרחך מדובר שבקל ימצא שוכר אחר, שאם לא כן לא יוכל השוכר לחזור בו כלל, כיון שהתחילו במלאכה. אבל לעיל לגבי פועלים מדובר שטרם התחילו במלאכה ואין ביניהם אלא דברים, ומשום כך רשאי לחזור בו. ובאופן דומה כתבו האחרונים, דדוקא פועל רשאי לחזור בו אפילו במקום שטורח הוא לבעל הבית למצוא אחר, מקרא ד"עבדי הם ולא עבדים לעבדים". אבל השוכר ספינה אינו רשאי לחזור בו אם מטריח הוא בזה את בעל הספינה.

90. לאו דוקא כוליה אלא כפועל בטל [תוספות].

דמי השכירות, ואפילו אם המשכיר מוחזק במעות ישיב לו מחציתם, שהרי לא הוליך יינו אלא מחצית הדרך מתרצים התוספות, דעל דעת כן נתן לו מעותיו שאם יהיה הוא המעכב ישארו אצל המשכיר. וריב"ם פירש כוונת הגמרא שיתן לו באמת דוקא שכר מחצית הדרך שהלך.

87. אבל אם בעל היין אכן מביא יין אחר ובעל הספינה אינו מעמיד לו ספינה אחרת, אין בעל הספינה נוטל אפילו מחצה. וכתב החזון איש [ב"ק סימן כ"ג אות י"ג] אם מודה בעל היין דבתחילה נתכוון רק ליין זה, ולא הביא עתה יין אחר אלא ליפטר מדמי השכירות, חייב לשלם מחצה.

88. מסתפק ריב"ם לשיטתו דכל נידון הגמרא עד עתה על מחצית השכר כנגד מה שהלך עמו, מה חולקים, האם את אותו מחצית, או מחצית השכר כולו? ומבאר הדרישה צדדי הספק, שאם בספינה סתם ויין זה שהמעכב הוא השוכר משלם לו רק מחצית, בספינה סתם ויין סתם דשניהם יכולים לקיים תנאם דין הוא שישלם לו רביע. או שנאמר כיון שהוליכו חצי דרך ויכול

לאדם אחר?

משום רפסא דספינא, הספינה מתרועעת ומתקלקלת בהוצאת והכנסת חבילות לעיתים תכופות.

ומקשה הגמרא: **אי הכי, טענתא מעלייתא היא**, ולמה אין לו עליו אלא תרעומת, הרי **ממונא אית ליה** לבעל הספינה גביה השוכר, ויש לו לשלם את נזקי הספינה.

אלא, כך יש לתרץ:

מאי, מהו ששינוי "פרקה בחצי הדרך", **דפרקה לטועניה בגוויה**, שלא פרק חפציו מן הספינה, אלא להיפך, הוסיף והטעין עליה דברים נוספים באמצע הדרך.

ומדובר כאן באופן שמחיר ההובלה נקבע לפי כמות החפצים שמטעין לתוכה, ומשום

כך צריך לשלם לו על אותם החפצים שהטעין עתה, את דמי חצי הדרך [שהרי לא הובילים אלא חצי הדרך. אבל על החפצים שהיו עליה מתחילה, ודאי משלם לו את כל דמי שכירותו].⁽⁹¹⁾

אלא מאי תרעומת? הרי לא הזיקו כלום?

ומפרשין: **משום שינוי דעתא**, כי בדעתו של המשכיר את הספינה היה להוליכו מהר ולחזור לביתו, ועתה שהטעינה בדרך היה עליו להמתין.⁽⁹²⁾

אי נמי, טוען המשכיר: צריך הייתי **לאשלא** [חבלים] **יתירא**, משום שדרך ספינה, ככל שהיא כבידה יותר, היא שוקעת עמוק יותר, ועליה לעגון במקום מרוחק יותר מהחוף, שבו המים עמוקים. ולכן נצרך לחבלים ארוכים יותר כדי לקושרה למקום עגינתה בחוף.⁽⁹³⁾

מדובר במקום שיוכל למצוא שוכרים אחרים, ומה דאמרינן "רפסא דספינתא" — מתרועעת היא מחמת טלטול החבילות, מדובר דפרקה לטועניה בגווה — מפרק חבילותיו בתוך הספינה ומוציאם מעט מעט, ובכחאי גוונא אינה מתרועעת. ומתרעם הוא עליו משום שינוי דעתא — חושש הוא שמא השוכר האחרון יהיה אדם קשה. או משום אשלי יתירה, שמא יעמיס האחרון משא רב יותר ויצטרך לקנות חבלים במקום זה ביוקר.

93. צ"ע למה לא יתחייב השוכר לשלם לו את ההפרש בדמי החבלים בין מקום זה למקום יציאתם? ויש לומר, כיון שרשאי הוא להטעינה במשא נוסף, אף זה כלול בתנאי השכירות שתמיד אחריות החבלים על בעל הספינה.

91. הדברים צ"ע דממה נפשך, אם התנה במפורש שיוכל להוסיף עליה מטעם נוסף, אם כן אפילו תרעומת אין לו עליו, ואם לא התנה במפורש ודאי הוא שיכול לעכב עליו מלהוסיף? וצריך לומר, שהתנה מתחילה שיוכל להוסיף. אבל לא הזכיר בדבריו שיעשה זאת באמצע הדרך.

92. מקשים התוספות, מה מפסיד בכך ששינה דעתו והטעינה משא נוסף, הרי יוסיף לו בשכרו כנגדם? מבארים התוספות, "פרקיה לטועניה בגווה" פירושו, שמכר את חבילותיו לאדם אחר בעודם בספינה, ולפיכך מתרעם עליו שמא אדם זה קשה הוא, ואין רצונו להשכיר לו ספינתו. "ולאשלי יתירה" הכוונה, שצריך חבלים בכדי להוציא את חפציו האישיים של ראשון ולהכניס כליו של שני. וריב"ם מפרש, שלעולם אכן

שוכר נמי לא ליעכב על החמר מליטול מזונות כל אותה הדרך?

ומפרשינן: אמר רב פפא: לא צריכא, דשכיח למטרח ולמזבן מאוונא לאוונא [פונדק דרכים] כלומר, אין בנמצא חנויות קבועות לממכר מזון, אלא יכול לטרוח ולחפש בכל לילה היכן ניתן לקנות מזון.

ולכן, חמר, דדרכיה למטרח ולמזבן, ודאי נשכר על דעת שיטרח בערב ויקנה מזונות. ומשום כך נוטל רק מזונות אותו היום.

אבל שוכר, לאו דרכיה למטרח ולמזבן, ולכן נוטל מזונות של כל אותה הדרך.

תנו רבנן: השוכר את החמור כדי לרכוב עליה איש, לא תרכב עליה אשה. דרך העולם הוא שאין נשים בקיאות כל כך ברכיבה, ושמה לא נתרצה המשכיר שתרכב עליה אשה, פן תנזק בהמתו.⁹⁴

אבל אם שכרה לרכיבת אשה, רוכב עליה איש, שהרי ודאי נתרצה המשכיר שירכב עליה איש הבקי יותר ברכיבה.

ואשה רשאית לרכוב במקרה כזה, בין אם היא גדולה ובין קטנה, ואפילו מעוברת שכבידה יותר, ואפילו מניקה ובנה עמה.

ומקשה הגמרא: מה חידוש הוא במעוברת?

השתא מניקה ובנה עמה, אמרת שרשאית לרכב, אפילו שהיא ובנה שני גופים הם, אם

תנו רבנן: השוכר את החמור כדי לרכוב עליה, ולא למשא, שוכר מניח עליה כפותו, ולגנותו, חמת מים, ומזונות של אותה הדרך, ואין רשאי בעל החמור לעכב עליו מלהניחם שם, כי היות ושכרו כדי לרכב עליו, ודאי נתכוון שיוכל לקחת עמו מעט דברים הנצרכים לו לאותה הדרך. ואפילו תמשך הדרך ימים רבים, רשאי ליטול עמו מזונות לכל אותה הדרך.

אבל מכאן ואילך, אם רוצה להטעין עליה דברים נוספים, חמר מעכב עליו.

וכמו כן, החמר מניח עליו שעורים ותבן, שיוכל להאכילו, ומזונותיו של החמר לאותו היום. ואין יכול השוכר למנוע ממנו מלהטעינו בדברים אלו, שהרי ודאי על דעת כן נשכר לו.

ואפילו אם תמשך הדרך ימים רבים, אינו נוטל עמו אלא מזונות אותו היום!

אבל מכאן ואילך, אם רוצה החמר להוסיף ולהטעינו, שוכר מעכב עליו.

והוינן בה: היכי דמי [מה שהשוכר רשאי ליטול עמו כל מזונותיו, והחמר נוטל עמו רק מזונות אותו היום]?

אי דשכיח למזבן מזונות באמצע הדרך, חמר נמי ליעכב על השוכר מליטול עמו יותר ממזונות אותו היום.

ואי דלא שכיח למזבן מזונות באמצע הדרך,

94. או לא? דעת הריטב"א והר"ן דפטור. אבל בדעת הרמב"ם למד המ"מ [שכירות פ"ה ה"ג] שחייב.

94. נחלקו הראשונים אם עבר והרכיב עליו אשה ומת, האם נחשב הדבר כפשיעה וחייב לשלם,

אם נשבר הקנקן, יתד המחרישה שחודרו ננעץ בקרקע ועושה אותה תלמים תלמים, פטור, (98) משום שאדמת בקעה קלה יותר לחרישה מאדמת ההר.

ואם נשבר הקנקן בבקעה, ודאי הוא שהיה נשבר גם אם היה חורש בהר, ואין הנזק מחמת ששינה מתנאו של בעל הבית.

אבל אם שכרה על מנת לחרוש בבקעה, שבה הקרקע רכה יותר, וחרש עמה בהר, אם נשבר הקנקן, חייב. שהרי אם לא היה משנה מתנאו של בעל הבית, יש להניח שלא היה נשבר הקנקן, משום שקרקע ההר קשה יותר, ואם היה חורש בבקעה לא היה נשבר.

ודין נוסף מתבאר במשנה:

השובר את הפרה כדי לדוש בקטנית, ודש בתבואה, והחליקה הפרה והזוקה, פטור. משום שקטנית חלקה מהתבואה, ולא בא

כן, מעוברת, מיבעיא? הרי ודאי הוא שרשאית היא לרכב! (95)

ומתצינן: **אמר רב פפא:** מדובר באותה אשה שהיא גם מעוברת והיא גם מניקה.

אמר אבוי, שמע מינה, ממה ששינו שמעוברת כבידה מאשה שאינה מעוברת, (96) **ביניתא** [דג], **אכרסא תקלה** — לפי גודל כריסו, כך משקלו.

למאי נפקא מינה? למקח וממכר, שהקונה דג וכריסו גדול, לא יקנהו במשקל אלא אם כן יוציא המוכר את בני מעיו קודם, כיון שחלק נכבד ממשקלו הוא מעיים, שאינם ראויים למאכל.

מתניתין:

השובר מחברו את הפרה, אם שכרה על מנת לחרוש בהר, ושינה מתנאי השכירות, וחרש עמה בבקעה, (97)

עמה בהר הואיל ודרך לחרוש בהר כבבקעה [ריטב"א].

98. כתב הנימוקי יוסף, מדקתני פטור סתמא, משמע שאף הפועלים פטורים, והטעם שמדובר שאינם פועלים שכירים אלא נעריו של בעל הבהמה, ולכן אי אפשר לתבוע מהם וכמו שיבואר, אלא מבעל הקרקע, ובעל הקרקע פטור שהרי לא מחמת ששינה הזוקה, שהרי אם נשבר הקנקן בבקעה ודאי היה נשבר בהר. והטעם שנעריו של בעל הבהמה פטורים, כתב התוספות יו"ט שהיו בניו הקטנים. ובאופן אחר ביארו האחרונים, שלא היו פועלים מומחים, ולא היה עליהם לדעת שהקנקן יכול להשבר. אכן הרמב"ם [שכירות פ"ד ה"א] כתב דדוקא בעל השדה פטור אבל האומן שחרש חייב.

95. מקשים התוספות, שמא לא זו אף זו קתני, ובאמת חידוש האו במניקה יותר ממעוברת? ומשום כך גרסו להיפך, "השתא מעוברת אמרת אין, מניקה מיבעיא, והטעם הוא משום שאשה מעוברת כבידה מהמניקה ובנה. שהרי חי נושא את עצמו. ועיי"ש מה שכתבו לישיב גרסת הספרים.

96. נתקשו הראשונים מה חידוש הוא זה. ודאי שהמעוברת כבידה מן הריקנית? וכתב הרש"ש כבר לימדנו חכמי הטבע שאדם שבע קל מהרעב אפילו שכריסו של השבע מלאה! ולכן חידוש הוא שהמעוברת כבידה יותר.

97. דוקא אם התנה עמו בפירוש שלא יחרוש עמה אלא בבקעה. אבל בסתם רשאי לחרוש